

vormt in den donker (en zoo doen de meeste), spaart als 't ware de stoffen, anders voor de bladgroenvorming bestemd, uit voor den abnormalen, lichtzoekenden lengtegroei. Op deze wijze heeft het gewas meer kans nog eens het zegenrijke licht te ontmoeten, dan wanneer het in de duisternis zijn kostbare stoffen verbruikt voor in dien toestand toch onbruikbare organen.

Het zijn de angiospermen, de bedektzadigen dus, bij welke voor de chlorophylvorming licht een noodzakelijk iets is, al hebben somwijlen onderzoekers gemeend het tegengestelde te kunnen beweren.

Wanneer we dat lichtzoeken der planten aandachtig beschouwen, wanneer we zien, hoe zij, of het denkende menschen waren, de beschikbare grondstoffen gebruiken naar den meest dringenden eisch, dat is die van het oogenblikkelijke leven, dan voorwaar zouden we kunnen gaan philosopheeren over den aard van die bewegingen en over de leidende kracht bij dat hoogst practische materiaalverbruik. Moeten we de planten verstand toeschrijven? Een bevestigend antwoord zou, geloof ik, de lezers lachend doen twifelen aan het verstand van ondergeteekende. Maar een absoluut ontkennend antwoord zou niet direct op goede gronden te verdedigen zijn. De *betrekkelijkheid* van alle begrippen treedt hier m. i. scherp op den voorgrond. Het woord »verstand« heeft voor velen onzer slechts beteekenis wanneer als een soort tegenstelling »instinct« genoemd wordt. Wie zich evenwel scherp gaat afvragen wat men eigenlijk precies onder verstand moet verstaan, bekrompen genomen als begrip alleen geldend voor den mensch, voor homo sapiens, of meer algemeen en neutraal voor de gansche levende schepping, die zal spoedig ondervinden dat hij voor moeilijkheden en onverklaarbaarheden komt te staan. Zeer, zeer vele functies van organen, overmoedig gezegd alle, komen neer op scheikundige veranderingen in die organen. Daarin staan spier- klier- en zenuwcellen gelijk.

Ik geloof, dat wij menschen zeer veel aan ons verstand gaan toeschrijven wat men wellicht evengoed zou kunnen verklaren door een werking aan te nemen van zuiver physisch-chemischen aard, op ons organenstelsel uitgeoefend door invloeden in onze omgeving.

Bij overdenkingen in die richting komt men er vaak toe een z. g. levensverschijnsel te gaan beschouwen als een verschijnsel dat eenvoudig het noodwendig gevolg is van een teweeggebrachte oorzaak.

Ik merk dat mijn laatste regels eenigszins gaan afwijken van de bedoeling, in den titel van dit artikel gelegd en geloof dan ook beter te doen met deze levensbeschouwingen aan iederen lezer afzonderlijk over te laten. Chacun pour soi!

Leiden.

JAC. J. DE JONG.

NAAR HET LEERSUMSCHE VELD.

LIJK, het is eigenlijk zóó gekomen. Wij hadden eerst maar niet kunnen vaststellen, waar wij onze zomervacantie zouden doorbrengen. Niet dat het in ons land aan mooie plekjes ontbreekt, maar verschillende omstandigheden waarmede wij rekening moesten houden waren daarvan de oorzaak. Het geluk heeft ons echter gediend en wij zijn aangeland in Leersum. Van hooren zeggen wisten wij wel, dat het daar in de buurt mooi moest zijn, maar onze verwachtingen zijn verre overtroffen. Laat ik daarom een der door ons gemaakte wandelingen hier eens beschrijven, om zodoende een welbesteden dag aan de vergetelheid te onttrekken.

't Is een van de eerste dagen van Juli en niet al te warm. De zon wordt van tijd tot tijd verduisterd door mooie, witte wolken, welke door een zwakke N.W.-wind worden voortgedreven en het blauw van den hemel nog beter doen uitkomen. 't Is juist weer, om eene wandeling over de heide te maken. Eenige minuten gaans van Leersum, tegenover de

uitspanning »Darthuizen«, welke Zuidelijk van den straatweg ligt, gaan wij door de »draaihekjes« de bosschen in en komen in een donker beukenwoud. De grond loopt naar 't Noorden een weinig op; waar het beukenbosch in een bosch van oude dennen overgaat, wordt de helling veel sterker; wij staan hier aan den voet van den Donderberg. Deze heuvel is ongeveer 40 M. hoog en begroeid met oude dennen. Op den top staat het monument van Nellenstein. Van deze plaats af heeft men een prachtig vergezicht, met den toren van Amersfoort op den achtergrond. De grindweg naar Maarsbergen slingert als een wit lint door de donkere heide en verliest zich ten slotte in een dennenbosch bij Maarsbergen. Wij verlaten dezen heuvel langs de Noorderhelling, welke geheel met boschbes is begroeid. Ze zijn juist rijp. Het donkerblauw der aan de bovenzijde afgeplatte bessen steekt aardig af tegen de roode bladeren.

Op ongeveer de helft dezer helling bevindt zich eene plaats, waar zand uit den berg wordt gegraven. Wij kunnen hier de bovenste lagen zien, waaruit de heuvel is samengesteld. De bovenste, eene fijne zandlaag, is zeer rijk aan humus; hieronder eene veel dikkere laag van zeer grof zand met vele soorten steenen van verschillende afmetingen en eindelijk weer eene laag van zuiver, fijn, licht geel zand. Wat hierop volgt kunnen wij niet zien, daar de groeve niet dieper gaat, maar deze laag schijnt zeer dik te zijn. Zij wordt weggegraven om dienst te doen bij den bouw van een gesticht aan den Maarsbergschen grindweg.

Wij dalen verder en staan nu spoedig op de Utrechtsche baan. Dit is de oude weg van Veenendaal naar Utrecht; hij vereenigt zich met den Maarsbergschen grindweg en gaat tusschen de Darthuizer- en Donderberg door, hier de eenigste plaats in den naasten omtrek, waar men niet over de heuvels moet om van den Rijksweg naar het Noorden te komen. Door het aanleggen van den straatweg, welke Zuidelijk van de heuvels loopt, is de baan als verkeersweg buiten gebruikt geraakt.

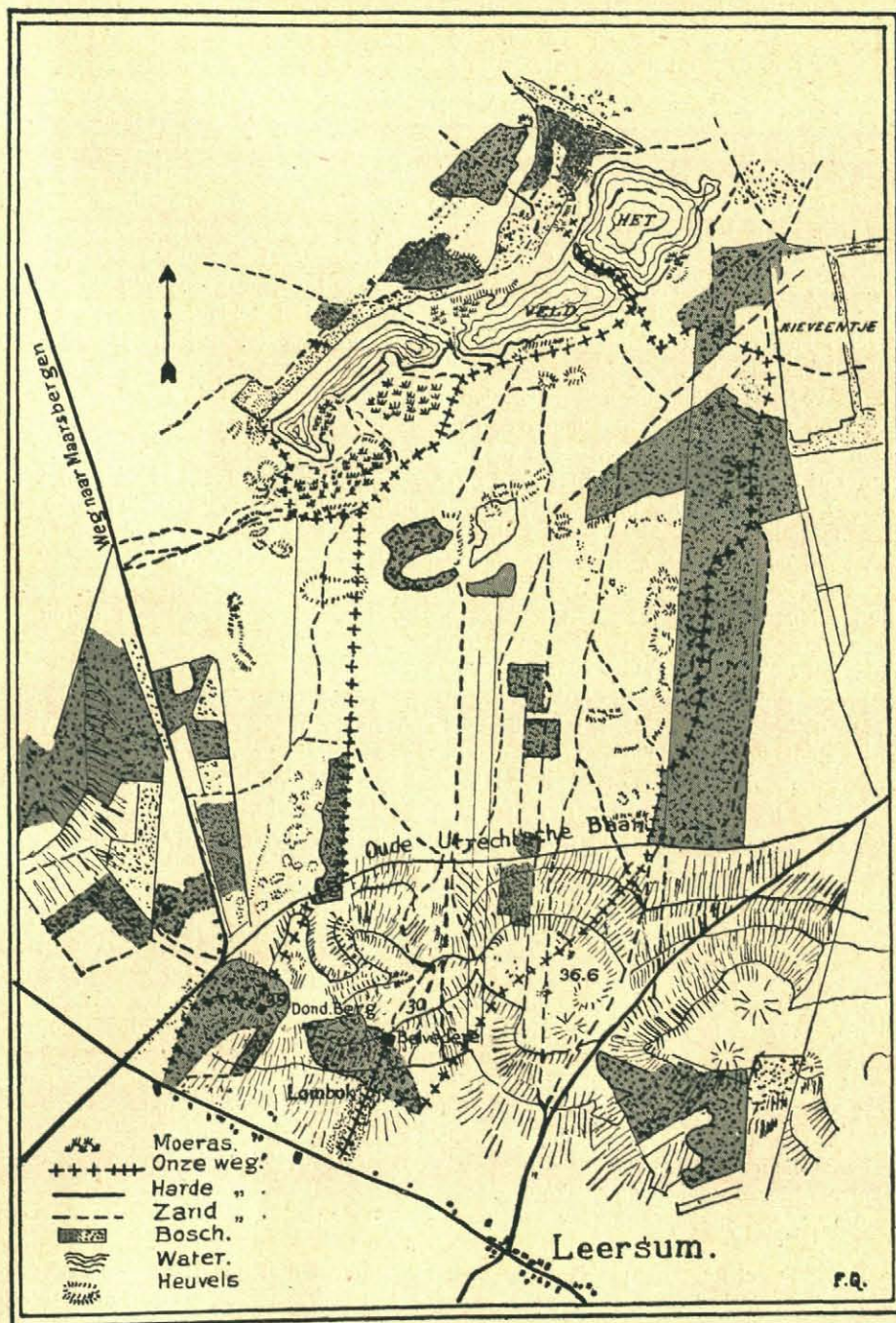
Wij gaan de baan in Oostelijke richting op, langs eene afrastering om eene jonge boschaanplanting, totdat de afrastering zich Noordwaarts buigt en nu over een dijkje loopt. Deze dijkjes doen hier dienst als eigendomsgrenzen. Wij volgen dit dijkje. Eerst gaan wij door een 20- à 30- jarig dennenbosch en dan over de heide. De heide is vlak en laag en geheel bedekt met haarmos, veenmos en rendiermos; waartusschen op enkele plaatsen het bekertjesmos met mooie lakroode randjes en puntjes. Het haarmos is op vele plaatsen getooid met sporendragers, de z.g. lantaarntjes.

Pas hebben wij het dennenbosch verlaten, of wij worden opgeschrikt door een paar doordringende kreten. 't Zijn een paar wulpen, die bij onze onverwachte verschijning uit de heide opvliegen en op groote hoogte rondcirkelen, om een heel eind verder achter een boschje neer te dalen. Hun helder enforsch kloe-oe-iet, kloe-oe-iet, blijft ons nog eenigen tijd in de ooren klinken. Door deze plotselinge stilteverbreking schrikt ook een leeuwerik. Op trillende vleugels gaat hij de hoogte in; steeds hoger, tegen den wind in, totdat hij nog slechts als eene kleine stip tegen de witte wolken afsteekt. Nu is hij niet meer te zien, maar zijn lied weerklinkt breed over de heide, ondanks de hoogte.

Door de vogels hebben wij maar weinig op den grond gelet, hoe verder wij ons echter van de heuvels verwijderen, hoe vochtiger de bodem wordt. Hier en daar vormen zich reeds kleine plassen, waarlangs mooie lichtgroene pollen van buntgras groeien. De struikheide wordt langzamerhand geheel door de dopheide verdrongen. Ze bloeit volop en geeft eene zacht rose tint aan het landschap. Wij gaan nu een dijkje over en staan dan onverwachts, na ongeveer een uur te hebben geloopt, aan den rand van een uitgestreken plas, het Leersumsche Veld.

De heide, welke wij juist zijn over gegaan, ligt aan den voet van de Utrechtsche heuvels en aangezien hier de leemlaag slechts op geringe diepte ligt, vloeit het regenwater, dat op de heuvels valt, langs deze afsluitende laag naar de heide. Waar nu de leemlaag wat meer is weggezakt, vormt het afstromende water natte plekken en meertjes. Zoo ook hier.

Uit het moerasje, dat het dichtst bij ons ligt, vliegen een paar honderd kievieten op, welke

in breede kringen blijven rondvliegen. Snaterend volgen een twintigtal wilde eenden het voorbeeld van de kievieten. Eerst zeer verward, maar later in regelmatigere vlucht trekken zij ook in breeden cirkel over de heide, om met de kievieten in het verst van ons verwijderde deel van het meertje weder te dalen. Wij zullen ze straks nog wel eens ontmoeten. De meeuwen en sterna's zijn ons nu zeker ook gewaar geworden. Luid schreeuwende vliegen ze boven ons, als wilden zij die vreemde indringers hierdoor verschrikken en op de vlucht jagen. Wij laten ons echter niet zoo gauw van streek brengen. In ginds dennenboschje kunnen wij wel een schuilplaatsje vinden, om op ons gemak de bewegingen van de vele bewoners dezer plassen te bespieden. Wij loopen daartoe het meertje om, naar den tegenovergestelden, hooger en verbergen ons dan tusschen een paar dennen. De rust is echter nog lang niet teruggekeerd. Boven ons vliegen ook een paar luidruchtige kokmeeuwen. Wij zitten hier goed en hebben een mooi en ruim overzicht over de plassen. Het heldere water weerkaatst den prachtigen hemel en de oude dennen op den hoogen Noorder oever. Boven het water verheffen zich vele kleine eilandjes.

Nu de vogels ons niet meer kunnen zien, keert langzamerhand de rust terug en strijken de vogels op de genoemde, met buntgras en wollegras begroeide eilandjes neer. Op niet al te verre afstand van ons heeft eene kokmeeuw haar huishouden. Het nest, bestaande uit droog gras of biezen, ligt op een met gras begroeid polletje. Dit steekt ongeveer 3 d.M. boven de waterlijn uit. Eene oude meeuw blijft steeds op het polletje of in de onmiddellijke nabijheid terwijl eene andere geregeld af en aan vliegt met voedsel. Van de jonge vogels kunnen wij slechts weinig onderscheiden, maar hun gepiep, dat zij aanheffen als er voedsel wordt gebracht, kunnen wij nog juist hooren. Ze schijnen het nest nog niet te kunnen verlaten. Of de vischdiefjes jongen hebben, is niet met zekerheid te zeggen, daar zij hun nesten meer op de middelste, grootere pollen hebben en zij dus moeilijker zijn te observeeren. Met den kijker kan men wel op verschillende pollen sterna's zien zitten, waarvan men bijna zou zeggen dat ze nog broeden, daar ze steeds op dezelfde plaats blijven. Een aantal meeuwen en sterntjes, waaronder ook de kleine stern, vliegen steeds boven het meer rond. Vooral de vlucht der sterna's is mooi. Prachtig zeilen ze langs den blauwen hemel; ze blinken in het heldere zonlicht.

Wat is het hier nu mooi! Men zou er wel een geheel dag kunnen toeven om deze vogels waar te nemen en dan het gevoel van hier alleen te zijn, te midden der vrije natuur, veraf van de joelende, jagende en gonzende menschenmassa's der groote steden. Men ademt zoo gemakkelijk en de geuren van de dennen wordt door de lichte koelte tot je gebracht.

Maar 't wordt weder tijd om op te stappen; de zon is reeds eenigen tijd door het Zuiden en ik wilde u nog het een en ander laten zien, alvorens naar huis terug te keeren. Uit ons dennenboschje gaan wij weder langs het moerasje naar den lagen oever. Pas hebben wij onze schuilplaats verlaten, of de vogels cirkelen opnieuw boven ons. Op vele plaatsen wordt deze oever rood gekleurd door zonnedauw. Wij vinden hier drie soorten; n.l. *Drosera rotundifolia*, *D. intermedia* en een soort met lang gesteelde, kleine blaadjes en zwavelgele bloempjes. De beide eerste vormen hier de hoofdmassa¹⁾.

Overal op den grond liggen vleugels van libellen. Zou de zonnedauw de lichamen hebben verteerd? Neen, zie slechts naar het meer, waarboven nog tal van waterjuffers en korenbouten rondvliegen. Zie, daar schiet juist eene kokmeeuw op een groote libel neer, in een oogwenk is het lange lichaam verdwenen, alleen de vleugels dwarrelen naar omlaag. Zoo zijn ook deze vleugels hier op den grond gekomen.

De *drosera's* dauwen, en op vele blaadjes zitten mugjes, vliegjes en zelfs blauwtjes gevangen. De meeste zijn reeds dood, doch enkele trachten te ontkomen, wat hun echter niet gemakkelijk zal gelukken; wat de zonnedauw eenmaal met haar blaadjes heeft gevangen laat ze niet licht weer los.

FRED. QUENÉ.

(Wordt vervolgd).

¹⁾ Er bestaat inderdaad nog een derde soort zonnedauw. Maar daarvan zijn de blaadjes juist heel lang, veel langer en breeder dan die van *intermedia*.